

Eerste zondag van Advent

Een blik op de wereld vanuit de voerbak

Jesaja 1: 1-3 10-17 18-20

Lucas 2: 1-7

Aantekeningen voor de preek: Eep Talstra

Begin van de kerstijd – **klassieke woorden**: verwachting, verlangen, vrede, Licht in de duisternis;

Kind in de voerbak – vertederend? Moet onze beste gevoelens oproepen?

Ieder van ons kent wel de ervaring dat het schuurt:

De wereld draait immers gewoon door: fraude, oorlog, vluchten, de lange colonne van vluchtelingen uit Midden-Amerika vastgelopen bij de grens met de USA, het dumpen van chemisch afval omdat mensen niet meer kunnen feesten zonder extasy – kan dat wel, over licht praten? Over verwachting en over vrede ...

Meestal beginnen we bij onze eigen gevoelens en verlangens: mooie wereld; geen strijd; licht in de duisternis, vrede ... Dat betekent: óf heimwee, óf ongeduld: “dat koninkrijk van U, komt daar nog wat van?”, zei Gerard Reve indertijd al.

Rolverdeling: wij hebben de gevoelens, verlangens; God moet er wat aan doen.

Maar als na alle liederen of na alle cynisme **God zelf** ook nog wat mag zeggen: wat zou hij dan zeggen?

Ook God heeft zijn vragen en gevoelens, aldus Jesaja. Beleeft pijn aan de mensen.

Betere vraag: Hoe ziet de wereld er uit vanuit de voerbak?

Uitdaging; komt plaats innemen in ons bestaan, tegen de verwachting in.

Is te zien aan de voerbak waar Lukas over vertelt. Kind gelegd in een voerbak, geen ruimte in gastenverblijf/nachtverblijf in de stad.

Gebeurt binnen de gewone gang van zaken, politiek. Volkstelling. Massa's mensen op reis. Lucas vertelt: kind van Maria in de voerbak; geen ruimte. Is ons dat te simpel?

Traditie: maakt de ruimte veel te mooi. Voerbak opgewaardeerd tot kerststal. Alle figuren bij elkaar, uit Mattheüs en Lucas.

Toegevoegd: de os en de ezel. Voor het warme gevoel? Kinderboerderij van Bethlehem? Dat is nog maar de vraag.

Van Lukas en onze kerststallen weer eens terug naar de *profeet Jesaja*.

Daar: in feite heeft God dezelfde vraag als Gerard Reve indertijd: Dat koninkrijk van mij, komt er nog wat van? Zien jullie daar nog wat in?

Bij Jesaja lezen over een God die *teleurgesteld* is, alleen gelaten door mensen; God, die grote problemen heeft met de godsdienstigheid van mensen. *Verontwaardigd*.

Op zoek naar een nieuw begin.

1. Eerst de teleurgestelde God, *God als vader die z'n kinderen kwijt raakt.*

Jes. 1,1-3

Vraagt aandacht van zijn *schepping*: luister, hemel en aarde!

Ik moet jullie iets voorleggen: Kinderen grootgebracht; zij zijn in opstand gekomen tegen mij. [Boek Jesaja, tijden van de grote machten in het Oude Oosten: Assyrië, Babel, Perzië. Grote afstand tussen rijk en arm; macht in de stad, mensen op het land moeten maar zien. Een tijd van wantrouwen]

God ziet, wat wij ook zien in onze tijd: de mechanismen van overleven, economie en geld – altijd weer sterker dan trouw aan de instructies van God – recht doen.

God: ik vind dat vreemd en pijnlijk: God had zijn schepping anders bedoeld.

*Os kent zijn eigenaar; ezel kent de voerbak van zijn baas,
Israël is daarmee niet vertrouwd; heeft geen inzicht.*

Is gesprek van God met zijn schepping: hemel en aarde. Hoe kan dit? *Voerbak hoort bij Gods teleurstelling.* Waar is het vertrouwen? Recht?

Zo kom je bij het bijbellezen ook jezelf tegen. Begrijpen wij met onze kerststal wel wat God bezig houdt?

Bijbel lezen: in de traditie is de kerk heel **anders gaan lezen**. Plaatst ook os en ezel in de kerststal; staan daar nu in de plaats van Israël! Een os, een ezel, kent de voerbak van zijn baas – Israël weet het niet.

Vroege kerk (Origenes e.a.) Jesaja si onderdeel van bijbellezen als twist met Jodendom; zij hebben het kind in de voerbak niet erkend, wij wel. Tekst gaat dan niet meer over de teleurstelling van God, maar wordt zo een *beschuldiging*: zij kennen hem niet; wij kennen hem wel.

Dan maken ze er een gesprek van tussen mensen onderling, over gelijk en ongelijk. Als bewijs van 'ons' gelijk, de beide dieren eigenhandig toegevoegd aan de kerststal. Zo Jesaja gelezen als een tekst die 'ons' gelijk geeft, en 'hen' ongelijk.

Missen zo het moment van *teleurstelling* in de tekst. God had het anders verwacht (cf. Jesaja 5). In gesprek met zijn schepping. Het is hier God, de schepper van hemel en aarde, die zijn hart lucht en de vragen stelt die wij mensen ook stellen: onze vragen. Hoe kan dit, dat mensen geen recht doen, dat mensen moeten vluchten, dat mensen in onze maatschappij zich in de steek gelaten voelen?

Na de *teleurstelling* van God, in de eerste 3 verzen, komt zijn *verontwaardiging* (vs 10 – 17).

2. Gods afkeer van godsdienst die samengaat met onrecht.

Jes. 1:10-17

Als God tussen alle kerstdrukke door ook nog wat mag zeggen, dan horen we ook zijn verontwaardiging: scherpe profetie.

Ook dat kennen wij: hoeveel boosheid is er niet bij veel mensen. Mooie woorden, maar de welvaart is altijd maar voor een deel van de mensen.

De woorden die de profeet hier namens God moet spreken zijn heel fel! Hij spreekt nu de bestuurders van Jeruzalem toe en hij gebruikt de scherpste woorden die hij kan vinden:

Bestuurders van Sodom, volk van Gomorra! Hij lijkt wel de taal van moderne media; de tweets van Donald Trump zijn er niks bij.

Luister naar de Tora *de instructie* van onze God! Wil je wel beseffen dat God een hekel heeft aan jullie godsdienstigheid? Gods verontwaardiging; is niet echt een kerstverhaal, maar het moet wel eerst:

Nu niet over de os en de ezel, maar over andere dieren, offerdieren. Nergens voor nodig. Wat moet ik met jullie religie? Wat is het doel van al die slachtoffers?

Steeds “ik”: ik hoef dat allemaal niet, jullie godsdienstigheid.

Ik heb genoeg van de brandoffers: schapen, mestkalveren, Bloed van stieren, rammen, bokken, etc. *Ik wil het niet.*

Komen jullie voor mij in de tempel, is er dan iemand die dat verlangt van jullie: mijn voorhoven platlopen?

Gaven, reukwerk – ik gruw ervan.

Ik verdraag niet de combinatie van onrecht en plechtige liturgie.

Handen uitbreiden in gebed? Bloed zit eraan; Ik luister niet.

Je kunt nog zoveel bidden: *Ik sluit mijn ogen.*

Dan komen de opdrachten, de oude instructies, want die laten zich niet weggooien: Reinig jezelf. Leer goed te doen.

Je moet recht doen aan de wees en de weduwe. Dát is godsdienst.

Opnieuw kom je dan bij het bijbellezen jezelf tegen. In de moderne tijd: Jesaja is vooral gebruikt voor kritiek op kerk/vroomheid. Lees maar, ook de profeten hielden immers niet van vroomheid! Opnieuw, een dubbele bodem: dan gebruik je de teksten alleen om jezelf gelijk te geven. Afstand tussen **wij** die de dingen door hebben en **zij** die nog klassiek geloven.

Maar God spreekt niet over wij tegenover zij. Bijbelteksten zijn niet geschreven om ‘ons’ gelijk te geven. Tekst van Jesaja gaat opeens over van “jullie” op “wij”: Kom op, laten **wij** het uitvechten en rechtzetten!

Als God tussen alle kerstdrukke door ook even iets mag zeggen, dan horen we zijn de *teleurstelling*, dan zijn *verontwaardiging*, en daarna komt zijn *uitdaging*: Kerst.

3. Gods uitdaging. *Laten we de dingen recht zetten*

Jes. 1:18-20.

Laten wij de dingen gaan recht zetten. Uitvechten; argumenteren / het gevecht om die gelijk heeft aangaan.

Voelt als een wonderlijke wending: hard schelden op de religie van mensen, maar dan:

“jullie zonden, in het geval dat ze rood zijn als scharlaken, Wit als sneeuw worden ze.

In het geval dat ze als purper zo rood zijn, Als witte wol worden ze.”

Al weer kom je dan jezelf tegen als bijbellezer.

In de klassieke liturgie: deze 3 verzen apart genomen en ook **anders gelezen**, alleen als de ‘genadeverkondiging’; toezegging, God gaat het in orde maken.

Maar gaat dat zo simpel? Het is nog steeds: rechtszaak, dispuut, uitdaging.

We gaan alles recht zetten, *Als* jullie bereid zijn te luisteren, recht te doen, naar mensen te luisteren:

Vs 20 Dan het goede eten,

Als jullie weigeren, koppig blijven, Door het zwaard gegeten worden’.

Immers, de mond van JHWH heeft gesproken.

Dus: niet *losse teksten* gebruiken voor onszelf, ook niet met Kerst. In de tijd dat ik theologie studeerde lag het zwart-wit: Je koos de woedende profetische woorden tegen godsdienst (vs 10 -17), dan was je modern. Óf je koos de woorden van God over reinigen van zonde (vs 18-20), dan was je klassiek of ouderwets. Maar het hele stuk lezen was er niet bij.

Dat werkt niet, je kunt maar één ding doen: de hele weg van Gods emoties meelopen: zijn teleurstelling, zijn verontwaardiging, zijn uitdaging. Zo komen we uit in Bethlehem.

4. Bethlehem

Als we Jesaja hebben gelezen, dan weer naar het kerstverhaal: wat zegt Lukas? Is Jezus geboren in de kinderboerderij van Bethlehem? Hoort de voerbak bij de romantiek van Kerst? Lukas haalt die os en de ezel er niet bij; dat hebben we in de kerk zelf gedaan.

Jozef en Maria uit Nazareth, 1:26, naar de Davidsstad (Micha 5:1 1 Sam. 16:1)

Ook Davids geslacht moet keizerlijk bevel opvolgen. Dagen vervuld, eerste zoon (er zijn later meer). Onder de herberg, karavaanstation? Plek voor de dieren. Stal/Grot?

Kind van Maria ligt er in de voerbak als **uitdaging**; Het kind is dezelfde oproep als bij Jesaja: Kom op, laten we het recht zetten in de wereld. Laat maar eens zien, of jullie dit volhouden, confrontatie met een kind, dit kind dat zal opgroeien tot een echte rechtvaardige. Kunnen jullie dat aan?

God is een volhouder, stapt over zijn eigen teleurstelling en verontwaardiging heen, komt onder ons als een kind. Dit kind, dit is de uitdaging: verdragen jullie die?.

Dat is de echte vraag: heeft dit kind een kans? Nu al geen plaats: voerbak.

Agressie, de rest van zijn leven.

Kerst is een prachtig feest; vieren, liturgie, ritueel! We kunnen er niet zonder; dan zouden we Jesaja nooit meer lezen en ons nooit meer verbazen over God, de volhouder. Feest, maar wel een feest met een donkere rand: kind is 33 jaar geworden –

toen moest hij weg, dood. Een echte rechtvaardige - dat was nu ook weer niet de bedoeling; dromen gaat beter.

Maar hij laat zich niet wegsturen. God kwam onder ons wonen – heeft ons mensen overleefd.

Wat wij vieren: sinds Kerst hebben we een ongenode gast, die ons uitdaagt, ons kwaad maakt, die ons wil heel maken. Maar die ook na zijn marteldood – niet weg gaat. Deze God is een volhouder, dat is een goede reden om feest te vieren.

Amen